

# Terroristen voor de rechter

## Hoe strafrechters een verblijf op de terroristenafdeling meenemen in hun beslissingen (of niet)

*Ruth Kats, Beatrice de Graaf en Pauline Jacobs\**

De afgelopen jaren is er in Nederland door middel van de komst van vele terrorismebestrijdingswetten, repressieve en preventieve maatregelen hard opgetreden tegen terrorisme. Deze wetten en maatregelen maken het mogelijk om voorbereidingshandelingen van mogelijke terroristische misdrijven in een vroeg stadium op te sporen en te bestraffen. Opsporingsdiensten en het Openbaar Ministerie (hierna: OM) hebben meer mogelijkheden gekregen om terrorisme op te sporen en terrorismeverdachten voor de rechter te brengen. Wanneer een verdachte vervolgd wordt voor terrorismegerelateerde strafbare feiten heeft dat grote consequenties voor de wijze waarop de voorlopige hechtenis plaats zal vinden. De tenuitvoerlegging van de voorlopige hechtenis in dergelijke gevallen vindt namelijk niet plaats op een reguliere afdeling in de gevangenis, maar – in lijn met het antiterrorbeleid – op een van de drie terroristenafdelingen (hierna: TA's) in de penitentiaire inrichtingen (hierna: PI's) Vught, Rotterdam, locatie De Schie (voor mannen), of Zwolle (voor vrouwen). Op deze TA's geldt een streng detentieregime.<sup>1</sup> De gedetineerden verblijven in een individueel regime met beperkt onderling contact, veelvuldige visitaties en weinig tijd buiten de cel. Ook wanneer de rechter een persoon veroordeelt vanwege een terroristisch misdrijf betekent dat dat deze persoon zijn detentieperiode op de TA zal doorbrengen.

\* Mr. R.H.P. Kats is werkzaam als juridisch medewerker bij het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden. Prof. dr. B.A. de Graaf is faculteitshoogleraar aan de Universiteit Utrecht en bekleedt de leerstoel Geschiedenis van de Internationale Betrekkingen. Mr. dr. P. Jacobs is universitair docent straf(proces)recht aan het Willem Pompe Instituut voor Strafrechtswetenschappen en verbonden aan het Moutain Centre voor Rechtspleging en Conflictoplossing van de Universiteit Utrecht. Dit artikel is een bewerking van de scriptie van Ruth Kats, die is geschreven in het kader van de afronding van de master strafrecht, en niet uit hoofde van haar huidige functie.

1 Het ontstaan en de ontwikkeling van de TA en het regime op de TA zijn beschreven in het andere artikel van dezelfde auteurs in dit nummer (zie p. 10 e.v.).

Dit roept de vraag op hoe de rechter omgaat met terrorismemisdrijven en met name de plaatsing op de TA's, die sinds 2006 deel uitmaken van het Nederlandse gevangeniswezen. Houdt hij<sup>2</sup> hier rekening mee in zijn uitspraken omtrent de toepassing van de voorlopige hechtenis en (daarna) de strafoplegging wanneer het tot een veroordeling komt? Nog niet eerder werd onderzocht of en in hoeverre de rechter bij de beoordeling van de voorlopige hechtenis en de veroordeling van terroristische misdrijven de tenuitvoerlegging op de TA in zijn beslissing meeneemt. In dit artikel, dat gebaseerd is op onderzoek dat verricht werd in het kader van een masterscriptie, staat de volgende vraag centraal: houdt de Nederlandse strafrechter bij beslissingen omtrent de voorlopige hechtenis en de strafoplegging er rekening mee dat de vrijheidsbeneming plaatsvindt op de TA, en zo ja, op welke wijze?

### **Strafrechter en tenuitvoerlegging**

In beginsel houdt de strafrechter zich niet bezig met de tenuitvoerlegging van straffen. Door verschillende auteurs is echter betoogd dat de rechter zich meer zou moeten bezighouden met de tenuitvoerlegging van straffen, omdat pas in de fase van de tenuitvoerlegging het vonnis wordt uitgevoerd en daarmee het doel van de straf zichtbaar wordt (Boone e.a. 2008, p. 4, 8; Kelk 2018, p. 517; Struijk 2018, p. 489-490). Betrokkenheid van de rechter bij de tenuitvoerlegging zorgt ervoor dat de beoogde effecten en doelstellingen van een straf beter behaald kunnen worden. Daarnaast zou een rechter betrokken moeten zijn bij de tenuitvoerlegging van een straf vanwege de toegenomen sanctiedifferentiatie en executiemodaliteiten in de afgelopen decennia. De vele mogelijkheden die een rechter heeft in de strafoplegging werken door in de verschillende manieren waarop straffen ten uitvoer kunnen worden gelegd en dus worden ervaren door de betrokkene. Daarnaast wordt bepleit dat de rechter de zwaarte van de sanctie bepaalt en daarbij de wijze van de tenuitvoerlegging zou moeten meewegen. Bij de zwaarte van een gevangenisstraf kan de lengte daarvan een rol spelen, maar ook de inrichting van het regime. Een streng regime zal als

2 Daar waar in dit artikel in algemene zin wordt gesproken over 'rechter' kan ook 'raadsheer' worden gelezen en waar verwezen wordt naar de rechter met 'zijn' en 'hij' is dit niet gender gebonden.

zwaarder worden ervaren door de gedetineerde of voorlopig gehechte dan een licht regime met veel vrijheden.

Dit is echter niet verankerd in de Nederlandse strafwetgeving. De tenuitvoerlegging van rechterlijke beslissingen en het plaatsen van de gedetineerde in een bepaald gevangenisregime zijn namelijk de verantwoordelijkheid van de Minister van Justitie en Veiligheid, uitgevoerd door de Dienst Justitiële Inrichtingen (hierna: DJI).<sup>3</sup> Wanneer een rechter een vrijheidsbenemende straf oplegt, heeft hij formeel geen inspraak in de exacte tenuitvoerlegging van deze straf en hoe deze in de PI vormgegeven zou moeten worden. In het specifieke geval van terrorismeverdachten en -daders ligt de wijze van tenuitvoerlegging al besloten in het oordeel van de rechter. Een terrorismeverdachte of -veroordeelde wordt namelijk in beginsel automatisch in het zware regime van de TA geplaatst, zoals hierboven al werd aangegeven. De rechter heeft met zijn beslissing in dat geval dus directe invloed op de tenuitvoerlegging van de voorlopige hechtenis en de vrijheidsbenemende straf. Daarom kan bij terroristische misdrijven de tenuitvoerlegging – zo betogen wij – niet los worden gezien van de straftoemeting.

Kortom, alhoewel het wettelijk gezien niet zijn taak is, mag volgens de Hoge Raad een rechter bij de strafoplegging wel rekening houden met de manier waarop de straf ten uitvoer zal worden gelegd.<sup>4</sup> In het nieuw ingevoerde artikel 6:1:1 van het Wetboek van Strafvordering (Sv) is dit ook verankerd. Ten aanzien van de voorlopige hechtenis geniet de rechter een verdergaande bevoegdheid inzake de tenuitvoerlegging daarvan. Hij kan namelijk met het geven van het bevel tot voorlopige hechtenis de plaats vermelden waar de verdachte de voorlopige hechtenis zal ondergaan. Dan moet er echter wel sprake zijn van bijzondere persoonlijke voorwaarden, anders hoeft de rechter zich er niet over uit te laten.<sup>5</sup>

## **Methode van het onderzoek**

Het jurisprudentieonderzoek naar de rol van de TA in de beslissingen van de strafrechter betreft een onderzoek waarbij de openbare bron

3 Artikel 6:1:1 Sv.

4 HR 8 mei 2012, ECLI:NL:HR:2012:BW3700, NJ 2012/326.

5 Artikel 78 lid 4 Sv.

www.rechtspraak.nl is geraadpleegd voor de periode 1 januari 2006 (het jaar waarin de TA is opgericht) tot en met 28 februari 2022, zie de bijlage voor een overzicht van de onderzochte zaken. Hierbij dient te worden opgemerkt dat het grootste gedeelte van de uitspraken echter niet gepubliceerd is op deze website (De rechtspraak 2019, p. 39; Besluit selectiecriteria uitsprakendatabank<sup>6</sup>), dus het onderzoek is geen weergave van het totale aantal zaken waarin de TA door de rechter mogelijkwerwijs werd genoemd. In het jurisprudentieonderzoek zijn uitspraken van zowel rechtbanken als gerechtshoven en de Hoge Raad onderzocht. Het zwaartepunt van het onderzoek ligt bij einduitspraken over de straftoemeting, nu beslissingen over de voorlopige hechtenis minder vaak gepubliceerd worden dan einduitspraken. De relevante beslissingen die gevonden zijn, worden hieronder uitgelicht. Deze zaken kunnen dus geen volledig beeld geven van de voorlopige-hechtenispraktijk bij terrorismeverdachten, maar ze geven wel een aantal opvallende redeneerwijzen van de rechter weer.

### De TA en de voorlopige hechtenis

In 2015 speelden er drie zaken waarin de TA aan bod komt, en deze zaken zijn te plaatsen in de ontwikkelingen van het internationale terrorisme. De politie en het OM startten een onderzoek onder de naam 'Context' naar vertrekkende jongeren naar de strijd in Syrië en in 2014 stonden de eerste teruggekeerde Syriëgangers terecht.<sup>7</sup> In 2015 verzochten drie verdachten in de *Context*-zaak op een pro-formazitting op 21 april 2015 de rechter om hun voorlopige hechtenis op te heffen dan wel te schorsen.<sup>8</sup> De verdediging vroeg om rekening te houden met de omstandigheden op de TA, voornamelijk vanwege de zwaarte van het regime en de vele visitaties. De rechtbank zei deze bezwaren te kennen, maar gaf aan 'niet in de positie te zijn deze beleidsregel [de automatische plaatsing op de TA; RK, BdG & PJ] ten aanzien van deze verdachten opzij te zetten', en merkt daarbij ook op dat 'dit ook geldt voor het beleid om de verdachten te visiteren alvorens zij de PI verlaten en weer terugkeren in verband met bezoeken aan de rechtbank'.

6 Zie rechtspraak.nl, geraadpleegd op 19 februari 2022.

7 Rb. Den Haag 1 december 2014, ECLI:NL:RBDHA:2014:14652, r.o. 1; Rb. Den Haag 1 december 2014, ECLI:NL:RBDHA:2014:14648.

8 Rb. Den Haag 21 april 2015, ECLI:NL:RBDHA:2015:4521.

De duur en zwaarte van detentie werden wel meegenomen bij de afweging tussen de persoonlijke belangen van verdachten en het strafvorderlijk belang, maar dit was niet doorslaggevend om de voorlopige hechtenis op te heffen of te schorsen, omdat de ernstige bezwaren tegen vrijlating nog bestonden. De rechter stelde zich dus expliciet terughoudend op en mengde zich niet in beleidsregels van het OM of DJI.

In twee andere zaken kwam de rechter wel tot de beslissing de voorlopige hechtenis van de verdachten te schorsen en woog daarbij het verblijf op de TA mee.<sup>9</sup> Bij een verblijf in een zwaar regime heeft de verdachte volgens de rechtbank namelijk een nog groter persoonlijk belang om zijn straf in vrijheid af te wachten.<sup>10</sup> In beide zaken woog het strafvorderlijk belang niet op tegen dit (grote) persoonlijke belang en daarom werden de verdachten onder voorwaarden vrijgelaten. Op 19 januari 2017 ging de rechter ook over tot schorsing van de voorlopige hechtenis, maar om een andere reden dan de zaken in april en september 2015.<sup>11</sup> Volgens de rechter waren ernstige bezwaren aanwezig voor de deelneming aan een criminele organisatie, maar geen ernstige bezwaren in het terroristisch oogmerk van de verdachte. Met andere woorden: de verdachte had geen opzet om bij te dragen aan terroristische misdrijven. De rechter benoemde dat dit van belang is, want: 'verdachte ondergaat de voorlopige hechtenis immers niet in een gewoon huis van bewaring (...), maar op een terroristenafdeling met een streng regime, waar hij, gelet op het thans ontbreken van ernstige bezwaren voor een terroristisch oogmerk, niet thuishoort'. De grondslag voor een tenuitvoerlegging van de voorlopige hechtenis op de TA ontbrak en daarom ging de rechtbank over tot schorsing van de voorlopige hechtenis.

Overigens blijkt uit de korte berichten op Twitter van rechtbankverslaggeefster Saskia Belleman dat het bij pro-formazittingen in terrorismezaken wel vaker over de TA gaat. Op de pro-formazitting op 1 december 2014 inzake vier jihadstrijders waren deskundigen aanwezig, omdat de verdediging van één verdachte de TA een onwenselijke plek voor de 18-jarige verdachte vond.<sup>12</sup> De voorlopige hechtenis werd

9 Rb. Den Haag 21 september 2015, ECLI:NL:RBDHA:2015:10904; Rb. Den Haag 5 oktober 2015, ECLI:NL:RBDHA:2015:11473.

10 Rb. Den Haag 21 september 2015, ECLI:NL:RBDHA:2015:10904.

11 Rb. Rotterdam 19 januari 2017, ECLI:NL:RBROT:2017:1351.

12 @SaskiaBelleman 1 december 2014, 'Deskundigen zijn hier omdat verdediging vond dat terroristenafdeling voor 18 jaar oude Oussama C. onwenselijk is. #jihad', twitter.com.

echter niet opgeheven. Vanwege de grote rol die verdachte vermoedelijk had gespeeld in het ronselen voor de strijd bleef hij in voorlopige hechtenis.<sup>13</sup> Ook in de zaak van de Pakistaanse man die naar Nederland was afgereisd om de door Geert Wilders bedachte cartoonwedstrijd van de profeet Mohammed tegen te houden, probeerde de verdediging detentieomstandigheden aan te voeren als reden voor opheffing of schorsing. Maar daar ging de rechter niet in mee.<sup>14</sup>

### De TA en de straftoemeting door de rechter

Bij uitspraken in de straftoemeting zochten we naar zaken waarin werd genoemd of is gebleken dat een gedetineerde zijn voorlopige hechtenis doorbracht op de TA of de TA bij de strafoplegging werd genoemd. In dit jurisprudentieonderzoek zijn grofweg drie 'smaken' te herkennen:

1. De rechter houdt rekening met de TA bij de strafoplegging of benoemt het bij de straftoemeting of -motivering.
2. De TA wordt wel benoemd door de rechter, de verdediging of een deskundige, maar uit de uitspraak blijkt niet dat er rekening wordt gehouden met de TA.
3. De TA wordt helemaal niet genoemd of slechts in een andere context en komt zijdelings aan bod.

Wij zijn 25 zaken tegengekomen in categorie 1, 50 in categorie 2 en 46 zaken in categorie 3 (zie bijlage 2). In categorie 3 zullen er ongetwijfeld nog meer zaken zijn, omdat de TA in heel veel zaken niet wordt genoemd. Dit was echter het aantal dat wij tegenkwamen na een zoekactie op [www.rechtspraak.nl](http://www.rechtspraak.nl).<sup>15</sup> Hieronder zijn onze bevindingen per categorie weergegeven en wordt een aantal opvallende zaken uitgelicht.

13 @SaskiaBelleman 4 december 2014, 'Rudolph H., Azzedine C. en Oussama C. worden ervan verdacht een grotere rol te hebben gespeeld, en blijven vastzitten. #jihad', [twitter.com](https://twitter.com/SaskiaBelleman).

14 Rb. Den Haag 18 november 2019, ECLI:NL:RBDHA:2019:12069 en @SaskiaBelleman 5 augustus 2019, 'De rechtbank is terug, en zegt dat de rechtbank niet gaat over de plek van detentie en ook niet over de plek waar de berechting plaatsheeft: in een gewone rechtbank, of een extra beveiligde. #Wilders', [twitter.com](https://twitter.com/SaskiaBelleman). Zie voor het ongemak bij de gedetineerde over zijn plaatsing op de TA: De Graaf 2021, p. 185.

15 Hierbij werden de volgende zoektermen, al dan niet gecombineerd, gebruikt: 'terrorisme', 'terroristenafdeling', 'Vught', 'de Schie', 'Zwolle'.

*De rechter houdt rekening met de TA*

De oudste zaak waarin de rechter de TA meewoog in zijn strafmaat, betrof die van een vrouwelijke verdachte in de *Piranha*-zaak.<sup>16</sup> De Piranhagroep was een terroristische organisatie die aanslagen voorbereidde.<sup>17</sup> De Nederlandse politica Hirsi Ali vormde het doelwit, evenals de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) en andere politici (Schuurman 2018). De vrouwelijke verdachte in de *Piranha*-zaak was de enige vrouw op de TA in Vught en ondervond daar volgens de rechter 'bezwarende gevolgen' van.<sup>18</sup> In eerste instantie zat de verdachte samen met een andere vrouw gedetineerd op de TA in De Schie. Haar medegevangene werd echter in vrijheid gesteld en de verdachte bleef alleen achter op de TA. Vervolgens werd de verdachte overgeplaatst naar de TA in Vught, waar alleen mannelijke gedetineerden waren. Na de ontbinding van haar huwelijk met een van hen, verliep het contact met de groep problematisch en de mannen accepteerden haar niet langer op de afdeling (Boone 2009, p. 48). Daarom nam ze op een gegeven moment alleen nog maar deel aan activiteiten met het gevangenis personeel en niet aan activiteiten met medege-detineerden. Deze gang van zaken resulteerde in een grotendeels langdurige solitaire detentie, en alhoewel de toenmalige minister Hirsch Ballin deze termen niet wilde gebruiken, erkende hij het ongewenste effect hiervan. Daarom heeft hij haar over laten plaatsen naar een reguliere afdeling in de vrouwengevangenis in Zwolle.<sup>19</sup> Ondanks dat de vrouw op het moment van de uitspraak niet meer op de TA zat en de 'bezwarende gevolgen' niet meer aan de orde waren, hield de rechter in de strafmaat nog wel rekening met de tien maanden doorgebrachte tijd op de TA door de straf te matigen.<sup>20</sup> Deze vrouw was overigens 'slechts' veroordeeld voor het financieren van een terroristische organisatie, door het overmaken van geldbedragen aan terroristische organisaties. Een relatief licht misdrijf waardoor de verdachte in het zware regime van de TA terecht kwam, wat als extra zwaar werd ervaren omdat ze de enige vrouw was. Waar de tenuitvoerlegging dus

16 Hof 's-Gravenhage 2 oktober 2008, ECLI:NL:GHSGR:2008:BF4814.

17 Hof Amsterdam 25 maart 2014, ECLI:NL:GHAMS:2014:915.

18 Hof 's-Gravenhage 2 oktober 2008, ECLI:NL:GHSGR:2008:BF4814, onder het kopje 'strafmotivering'.

19 *Aanhangsel Handelingen II* 2007/08, nr. 3017.

20 Hof 's-Gravenhage 2 oktober 2008, ECLI:NL:GHSGR:2008:BF4814, onder het kopje 'strafmotivering'.

leidde tot een disproportionele vergelding, deed de rechter een poging om dit te herstellen in de strafmaat, om zo alsnog tot een proportionele vergelding te komen.

In de zaak van 8 maart 2016 bij het gerechtshof Den Haag werd het geslacht van de verdachte ook nadrukkelijk benoemd, omdat de verdachte zwanger was tijdens haar verblijf op de TA.<sup>21</sup> Het hof benoemde dat het verblijf op de TA 'haar bijzonder zwaar [is] gevallen' door de combinatie van haar zwangerschap en het verblijf op de TA. Vanwege deze omstandigheid verlaagde het hof de strafmaat. Dit deed de rechter in meerdere zaken. Van de 25 zaken waarin de rechter rekening hield met de TA, zijn er vijf waarin hij dat in beperkte mate in de straftoemeting deed vanwege de zwaarte van het verblijf (zie bijlage 2.1). In de *Context*-zaak benoemde de rechter expliciet oog te hebben voor het zware regime op de TA, maar gaf aan dat hij 'niet in de positie is de beleidsregel opzij te zetten dan wel aanwijzingen te geven betreffende het detentieregime'.<sup>22</sup>

Een verblijf op de TA kan dus een rol spelen bij het bepalen van de strafmaat. De rechter houdt bij de strafmaat echter rekening met een grote hoeveelheid aan persoonlijke omstandigheden en daarom is het lastig te destilleren hoeveel 'korting' een terrorismedader krijgt op zijn straf vanwege een verblijf op de TA.<sup>23</sup>

Alhoewel de TA was opgericht met de gedachte om rekrutering en verspreiding van radicale ideeën tegen te gaan, merkten sommige rechters op dat de TA dergelijke praktijken juist kon aanzwengelen. De rechtbank Gelderland sprak op 15 juni 2016 haar vrees hiervoor uit bij een verdachte, omdat hij een volgende en beïnvloedbare houding kan aannemen.<sup>24</sup> Volgens het Pro Justitia-rapport zou hij bij een plaatsing op de TA (verder) kunnen radicaliseren. De rechtbank volgde dit advies en vond dat de tenuitvoerlegging van de gevangenisstraf verder buiten de TA moest plaatsvinden. Dit was de enige zaak in het onderzoek waarin de rechter expliciet benoemde dat de gedetineerde niet op de TA geplaatst moest worden. Verdachte moest worden gestraft, maar het was van belang dat hij ver bleef van radicale invloeden, zodat hij juist positief beïnvloed kon worden en na detentie weer kon meekomen in de maatschappij. Een andere zaak waarin een verdachte

21 Hof Den Haag 8 maart 2016, ECLI:NL:GHDHA:2016:586.

22 Rb. Den Haag 10 december 2015, ECLI:NL:RBDHA:2015:14365, r.o. 4.9.

23 Rb. Limburg 15 mei 2018, ECLI:NL:RBLIM:2018:4494, r.o. 7.3.

24 Rb. Gelderland 15 juni 2016, ECLI:NL:RBGEL:2016:3239.



bewust niet op de TA werd geplaatst, betrof die van een 18-jarige jongen bij wie de rechter vanwege de leeftijd van verdachte besloot tot jeugddetentie.<sup>25</sup> De rechter woog in de strafmaat mee dat de jonge verdachte gedurende zijn periode in voorlopige hechtenis op de TA had gezeten. Vanwege het toepassen van het jeugdrecht en het rekening houden met de jeugdigheid van verdachte werd zijn straf niet op de TA ten uitvoer gelegd. Dit zijn de enige twee zaken waarin is gebleken dat er wordt afgeweken van de automatische plaatsing op de TA. Opvallend is de zaak van het gerechtshof Amsterdam op 27 juli 2017, waarin de TA geen rol speelde in de strafmaat, maar wel een prominente plek innam in de strafmotivering. In de strafmotivering zette de rechter uiteen dat hij een voorwaardelijk strafdeel oplegt, en hierbij geeft het hof de verdachte een fikse waarschuwing: 'Daarbij dient de verdachte zich goed te realiseren dat in het geval de tenuitvoerlegging van het voorwaardelijk strafdeel ooit zal worden gelast, het (...) geenszins uitgesloten is dat hij ook het strafrestant zal moeten ondergaan op een zogeheten Terroristen Afdeling. Zoals algemeen bekend is en de verdachte tijdens zijn eerdere verblijf aldaar ondervonden heeft, hebben de detentieomstandigheden daar als zwaar te gelden.'<sup>26</sup> Uit het vonnis blijkt niet of de TA een reden was om af te zien van een volledig onvoorwaardelijke straf. Wel hoopte het hof dat de TA een afschrikkende werking zou hebben op de verdachte, zodat hij zich aan zijn voorwaarden zou houden.

In bovenstaande zaken kwam naar voren dat de tenuitvoerlegging van de straf op de TA een rol speelde voor de rechter, met name in de strafmaat. Leeftijd, geslacht, beïnvloedbaarheid en fysieke gesteldheid (namelijk zwanger zijn) waren verder persoonlijke kenmerken waar de rechter rekening mee hield. Slechts in twee zaken wilde de rechter niet dat de veroordeelde op de TA geplaatst werd en motiveerde hij waarom hij afstand deed van de automatische plaatsing op de TA. In achttien zaken ging het om een strafvermindering en in acht zaken speelde de TA een rol bij het bepalen van de bijzondere voorwaarden (zie bijlage 2.2).

25 Rb. Midden-Nederland 26 september 2016, ECLI:NL:RBMNE:2016:5144.

26 Hof Amsterdam 27 juli 2017, ECLI:NL:GHAMS:2017:3041, onder het kopje 'oordeel van het hof'.

### *De rechter houdt geen rekening met de TA*

Er zijn 50 zaken waarin de rechter geen rekening hield met doorgebrachte voorlopige hechtenis op de TA of een toekomstige straf op de TA (zie bijlage 2.3). Het overgrote deel hiervan, 41 zaken, hield in dat uit de uitspraak bleek dat de voorlopige hechtenis had plaatsgevonden op een TA, maar de TA verder niet genoemd werd door de rechter of de verdediging (zie bijlage 3.1). In sommige zaken stond dit bijvoorbeeld vermeld bij de verblijfplaats van de verdachte, bovenaan het vonnis.<sup>27</sup> Zo speelde bij een van de verdachten in de *Piranha*-zaak geen rol dat de voorlopige hechtenis was doorgebracht op de TA.<sup>28</sup> Dit in tegenstelling tot de vrouwelijke verdachte in de *Piranha*-zaak, die uit de TA was geplaatst.<sup>29</sup>

Na de *Piranha*-zaak in eerste aanleg volgden de strafzaken van de Hofstadgroep. De uiteindelijke straffen varieerden van vrijspraak tot vijftien jaar gevangenisstraf en in hoger beroep werd geoordeeld dat er sprake was van een terroristische organisatie.<sup>30</sup> In de uitspraken werd echter weinig gezegd over het verblijf op de TA van de verdachten. De verdachten waren gezamenlijk op de TA in Vught geplaatst.<sup>31</sup> Het samenplaatsen op een afdeling gebeurde niet altijd, in andere terrorismezaken werden verdachten over verschillende afdelingen (TA en regulier) verspreid, om afstemming en communicatie tegen te gaan (Veldhuis e.a. 2010, p. 130). In het geval van de Hofstadgroep was men juist bang dat de leden andere gevangenen op de reguliere afdeling zouden ronselen. Bovendien was in Vught expertise aanwezig, die elders nog niet beschikbaar was. In 2006 was er namelijk nog geen TA (met bijbehorend geschoold personeel) in De Schie, die werd pas in 2007 ingericht (Amnesty International Netherlands & Open Society Foundations 2017, p. 6). Uit deze zaken blijkt in ieder geval dat de tenuitvoerlegging op de TA geen dusdanig grote rol speelde voor de rechter dat het terug te vinden is in de uitspraak.

Binnen de categorie 'de rechter houdt geen rekening met de TA' zijn er twee zaken waarin de rechter de TA benoemt in zijn overwegingen of er aandacht aan besteedt, maar er geen gevolgen aan verbindt (zie bij-

27 Zie bijv. Rb. Rotterdam 8 september 2015, ECLI:NL:RBROT:2015:6396.

28 Rb. Rotterdam 1 december 2006, ECLI:NL:RBROT:2006:AZ3589.

29 Hof 's-Gravenhage 2 oktober 2008, ECLI:NL:GHSGR:2008:BF4814.

30 HR 3 juli 2012, ECLI:NL:HR:2012:BW5136, *NJ* 2012/656 m.nt. N. Keijzer.

31 Blijkt uit Hof 's-Gravenhage 23 januari 2008, ECLI:NL:GHSGR:2008:BC2576; Hof 's-Gravenhage 23 januari 2008, ECLI:NL:GHSGR:2008:BC4171. Zie ook Elibol 2018.

lage 3.2). Bij de rechtbank Rotterdam op 18 februari 2016 voerde de verdediging aan dat vanwege ‘het inhumane strenge regime’ op de TA de gevangenisstraf verminderd moest worden.<sup>32</sup> De veertien maanden die verdachte tijdens zijn voorlopige hechtenis op de TA had doorgebracht, moesten dubbel worden geteld bij de aftrek van de gevangenisstraf. De rechter weerlegde deze redenering. De rechtbank waagde zich er niet aan om gevolgen te verbinden aan het zware verblijf op de TA en beoogde voornamelijk vergelding en afschrikking: ‘Gezien de ernst van de feiten (uitreizen naar Syrië en aldaar aansluiting zoeken bij de gewapende jihad) kan niet anders worden gereageerd dan met het opleggen van een gevangenisstraf.’

Uit de zaak van het gerechtshof 's-Hertogenbosch op 17 februari 2017 blijkt dat hoewel in eerste aanleg een verblijf op de TA strafvermindering kan opleveren, dit niet hoeft te gelden bij de zaak in hoger beroep.<sup>33</sup> In eerste aanleg hield de rechter er rekening mee dat de voorlopige hechtenis op de TA verdachte zwaar was gevallen.<sup>34</sup> De man werd onder andere verdacht van het rekruteren voor ISIS. In hoger beroep voerde de verdediging wederom aan dat het verblijf in het zware regime van de TA diende te leiden tot strafmatiging. Het hof herhaalde een rechtsoverweging van de Hoge Raad uit 2004,<sup>35</sup> namelijk ‘dat geen rechtsregel de strafrechter verplicht om de wijze waarop de voorlopige hechtenis ten uitvoer is gelegd te verdisconteren in de strafoplegging’.<sup>36</sup> Daar voegde het hof nog aan toe dat de strafrechter wel de bevoegdheid heeft om de tenuitvoerlegging van de voorlopige hechtenis mee te nemen in de strafoplegging. In deze zaak hield het hof er echter geen rekening mee in de straftoemeting, omdat plaatsing op de TA ‘inherent is aan de verdenking van artikel 205 Sr’ (werven voor de gewapende strijd). Het hof zag de plaatsing op de TA niet als een bijzondere omstandigheid die van invloed zou moeten zijn op de zwaarte van de straf.

Alle bovenstaande zaken gingen over verdachten bij wie jihadistische motieven werden vastgesteld bij het plegen van hun misdrijven. Dit was anders bij de groep van vijf mannen die in 2016 molotovcocktails naar een moskee in Enschede gooiden. De rechtbank meende dat zij

32 Rb. Rotterdam 18 februari 2016, ECLI:NL:RBROT:2016:1264.

33 Hof 's-Hertogenbosch 17 februari 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:555.

34 Rb. Zeeland-West-Brabant 18 februari 2016, ECLI:NL:RBZWB:2016:847, r.o. 6.3.

35 HR 23 november 2004, ECLI:NL:HR:2004:AR2435, *NJ* 2005/18 m.nt. P.A.M. Mevis, r.o. 3.6.

36 Hof 's-Hertogenbosch 17 februari 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:555, onder het kopje ‘op te leggen straf’.

hierbij een terroristisch oogmerk hadden, omdat ze de gemeente Enschede en de moslimgemeenschap angst wilden aanjagen en ervoor zorgden dat er in de stad geen asielzoekerscentrum zou komen.<sup>37</sup> Deze Nederlandse strafzaak was de eerste waarin verdachten voor een rechts-extremistisch misdrijf terecht kwamen op de TA (De Graaf 2021, p. 237). Een unicum, omdat er tot op dat moment op de TA een homogene groep zat die voornamelijk bestond uit moslims (Boone 2009, p. 45). Toch zag de rechter er geen been in om de mannen uit Enschede bij jihadisten op de gang te zetten.<sup>38</sup> Uit een mediabericht blijkt dat het samenplaatsen van rechts-extremistische terroristen met jihadistische terroristen inderdaad de nodige spanning heeft opgeleverd (Groen 2017).<sup>39</sup>

Bij zes zaken werden de TA en de omstandigheden op de TA naar voren gebracht door de verdediging of een deskundige, maar besteedde de rechter er in de uitspraak geen aandacht meer aan (zie bijlage 3.3). In één zaak stelde de reclassering dat de overplaatsing van verdachte van de TA naar een reguliere afdeling zou hebben bijgedragen aan positieve ontwikkelingen van de verdachte.<sup>40</sup> Uit de zinsnede 'Dit laatste heeft verdachte ter terechtzitting in hoger beroep bevestigd' blijkt dat de TA ter zitting ter sprake is gekomen. Om deze positieve ontwikkelingen voort te zetten en te werken aan de re-integratie van verdachte, volgde het hof het advies van de reclassering om een gedeelte van de straf voorwaardelijk op te leggen. Verder werd de TA niet genoemd in deze uitspraak, maar dat komt vermoedelijk doordat de verdachte ten tijde van de zitting zich niet meer op de TA bevond.

### *De TA wordt niet genoemd of komt zijdelings aan bod*

In deze categorie uitspraken kwam wel de term 'terrorisme' voor en ging het ook om terroristische misdrijven. Anders dan in bovenstaande categorieën werd de TA helemaal niet genoemd en bleek niet of verdachte zijn voorlopige hechtenis op de TA doorbracht. Het gaat hier om 46 zaken, waarbij in drie zaken de TA nog wel genoemd werd, maar in een hele andere context (zie bijlage 2.4). Zoals in de zaak waar de verdachte geld had overgemaakt naar haar partner op de TA, maar

37 Rb. Overijssel 27 oktober 2016, ECLI:NL:RBOVE:2016:4134; Rb. Overijssel 27 oktober 2016, ECLI:NL:RBOVE:2016:4137. Twee van de vijf uitspraken zijn gepubliceerd.

38 Hof Arnhem-Leeuwarden 27 februari 2018, ECLI:NL:GHARL:2018:1865.

39 Toch was er ook een positief verhaal te vertellen, zie De Graaf 2021, p. 245.

40 Hof Arnhem-Leeuwarden 2 december 2019, ECLI:NL:GHARL:2019:10272.

niet veroordeeld werd, omdat de verdachte zo goed mogelijk de voorgeschreven procedure van het Ministerie van Justitie en Veiligheid had gevolgd.<sup>41</sup>

Uit de overige zaken in de categorie ‘de TA wordt niet genoemd of komt zijdelings aan bod’ blijkt dat de TA geen rol speelde bij de straftoemeting.

### *Wat verder nog opviel in het jurisprudentieonderzoek*

Ten aanzien van de straftoemeting zijn we vooral interessante redeneringen tegengekomen die betrekking hadden op de strafmaat en het al dan niet beschouwen van de TA als een bijzondere omstandigheid. Daarnaast viel het op dat in de meeste uitspraken het strafdoel van de op te leggen straf niet duidelijk werd gemaakt. Zoals eerder besproken, zou de rechter zich meer kunnen uitlaten over de tenuitvoerlegging van een straf, omdat in dat stadium het na te streven strafdoel wordt gerealiseerd.

De TA is in principe niet opgericht om resocialisatie na te streven, alhoewel er in de loop van de jaren wel meer aandacht is gekomen voor resocialisatie van TA-gedetineerden. Resocialisatie werd in de onderzochte zaken niet vaak genoemd als doel van de straf bij terrorismeverdachten. In sommige zaken werd zelfs expliciet benoemd dat de belangen van resocialisatie geen invloed hadden op het bepalen van de straf. Hierbij speelde in twee zaken een rol dat de kans op recidive volgens de reclassering hoog was, en dat verdachte geen geldige verblijfsvergunning meer had en terugkeer naar de maatschappij niet meer aan de orde zou zijn.<sup>42</sup> In andere terrorismezaken hechtten de rechters meer waarde aan vergelding en het beveiligen van de maatschappij, omdat terrorisme een dusdanig gruwelijk misdrijf is, dat alleen lange, onvoorwaardelijke gevangenisstraffen konden volstaan.<sup>43</sup> Het is opvallend dat resocialisatie in bovengenoemde zaken niet aan de orde was, omdat uit onderzoek blijkt dat recidive onder terrorismedaders significant lager is dan bij ‘reguliere’ ex-gedetineerden.<sup>44</sup>

41 Hof Den Haag 12 maart 2020, ECLI:NL:GHDHA:2020:2429.

42 Zie bijv. Rb. Rotterdam 8 oktober 2020, ECLI:NL:RBROT:2020:8905; Rb. Rotterdam 29 juni 2021, ECLI:NL:RBROT:2021:6293; Rb. Rotterdam 20 september 2021, ECLI:NL:RBROT:2021:9055.

43 Zie bijv. Rb. Rotterdam 20 september 2021, ECLI:NL:RBROT:2021:9055; Hof Den Haag 30 april 2015, ECLI:NL:GHDHA:2015:1082.

44 Een recidivecijfer van 4% tot 6% tegenover ongeveer 50% bij ‘reguliere’ ex-gedetineerden, zie Van der Heide & Schuurman 2018, p. 4; De Graaf 2021, p. 282-283.

Bovendien moet volgens artikel 2 lid 2 van de Penitentiaire beginse-lenwet bij de tenuitvoerlegging van een vrijheidsbenemende straf re-integratie worden nagestreefd. Uit bovenstaande zaken blijkt dat het belang van resocialisatie (en daarmee re-integratie) en het beveiligen van de maatschappij in sommige gevallen lastig gecombineerd kunnen worden.

### **Conclusie en aanbevelingen**

Na de oprichting veranderde de TA van een streng regime naar een klimaat met minder fysieke controles en waar meer werd gewerkt aan resocialisatie en maatwerk. Dat riep de vraag op of de rechter rekening hield met een verblijf op de (oude) TA bij de beslissingen omtrent voorlopige hechtenis en bij de straftoemeting.

In de gevonden zaken met voorlopige-hechtenisbeslissingen ontbreekt een eenduidige lijn over hoe rechters omgaan met de voorlopige hechtenis op de TA. Binnen dezelfde strafzaak, waarbij verdachten terechtstaan voor dezelfde strafbare feiten, kon de rechter bij de ene verdachte besluiten tot een schorsing van de voorlopige hechtenis en bij de andere verdachte niet. Het enige verschil dat bleek uit de uitspraken was de mate van betrokkenheid van de verdachte bij het terroristische misdrijf. De onderzoeksresultaten naar de voorlopige-hechtenisuitspraken zijn echter te gering van omvang om harde conclusies te kunnen trekken over de rol van de tenuitvoerlegging bij voorlopige-hechtenisbeslissingen bij terrorismeverdachten. Het is in dit kader jammer dat slechts een deel van de voorlopige-hechtenisbeslissingen gepubliceerd wordt. Nader empirisch onderzoek zou mogelijk meer duidelijkheid kunnen verschaffen over welke rol de tenuitvoerlegging van de voorlopige hechtenis op de TA speelt bij de beslissingen ten aanzien van de voorlopige hechtenis door de rechter. Uit het jurisprudentieonderzoek komt naar voren dat de rechter slechts eenmaal gebruik heeft gemaakt van zijn bevoegdheid om de selectiefunctaris te adviseren over de tenuitvoerlegging van de straf. De rechter adviseerde om de veroordeelde niet op de TA te plaatsen vanwege zijn beïnvloedbaarheid. De tenuitvoerlegging op de TA speelt een grotere rol bij de bepaling van de strafmaat, zo blijkt uit het onderzoek. In achttien zaken hielden rechters rekening met de detentie op de TA bij de straftoemeting en matigden de hoogte van de straf.

In een aantal zaken bleek de persoon van de verdachte reden te zijn om een verblijf op de TA mee te wegen in de strafmaat of zelfs af te zien van een plaatsing op de TA. Persoonskenmerken die daarbij een rol speelden, waren leeftijd, iemands beïnvloedbaarheid en geslacht. In een aantal zaken gaf de rechter expliciet aan zich niet te willen bemoeien met de plaatsing op een specifieke afdeling, zoals de TA, of binnen een bepaald regime, zoals het streng beveiligde regime op de TA. De rechter benadrukte in deze zaken dat het niet zijn taak was om zich bezig te houden met de wijze van tenuitvoerlegging in een bepaald detentieregime of om dit door te laten werken in de straf. Alhoewel een strafrechter niet verplicht is om in zijn beslissingen rekening te houden met een tenuitvoerlegging op de TA, verlangt een straf die is gebaseerd op proportionele vergelding, preventie en resocialisatie dat een tenuitvoerlegging in het strenge regime zoals dat van de TA wordt meegenomen in de straftoemeting en rechterlijke beslissing. Daarnaast maakt het een groot verschil voor de zwaarte van de straf of die ten uitvoer wordt gelegd op de TA of in een regulier regime. De rechter zou hier bijvoorbeeld rekening mee kunnen houden door het mee te wegen bij het bepalen van de duur van de gevangenisstraf. TA-gedetineerden die aan de voorwaarden voldoen, worden in beginsel na een derde van het uitzitten van hun straf overgeplaatst naar een regulier regime. Als hieraan uitvoering wordt gegeven, zou dit een reden voor de rechter kunnen zijn om er in mindere mate rekening mee te houden dat een gedeelte van de straf op de TA ten uitvoer wordt gelegd. Het kan een overweging zijn voor de selectiefunctionarissen binnen de PI's om bij kortere straffen (waarbij de gedetineerde formeel niet in aanmerking komt voor detentiefasering) toch te overwegen een eerdere overplaatsing naar een regulier regime te organiseren, om de gedetineerde zo beter op re-integratie voor te bereiden. Een van de belangrijkste conclusies van dit onderzoek betreft het gebrek aan uniformiteit in uitspraken. Daar waar de rechter in de ene uitspraak oog had voor het detentieregime op de TA, wees de rechter het in een andere zaak expliciet van de hand omdat hij vond dat 'hij er niet over ging'. De verschillende manieren van omgang met de TA in rechterlijke beslissingen zijn illustratief voor de Nederlandse strafrechter, aan wie een grote straftoemetingsvrijheid toekomt. Toch is er op meerdere vlakken winst te behalen wanneer er op gelijke wijze rekening wordt gehouden in rechterlijke beslissingen met een tenuitvoerlegging van de straf of voorlopige hechtenis op de TA. Het bevordert

de rechtseenheid wanneer rechters zich bewust zijn van de verschillen in hun beslissingen en de zwaarte van het uitzonderlijke detentie-regime op de TA op eenduidige wijze meewegen in hun beslissingen. Daarnaast vergroot het de aanvaardbaarheid van rechterlijke beslissingen wanneer er in beslissingen eenduidig met een tenuitvoerlegging op de TA wordt omgegaan. Het komt bovendien de humaniteit van een straf ten goede wanneer er oog is voor de detentieomstandigheden waaronder iemand zijn straf uitzit. Dat kan een tegengeluid vormen voor de druk vanuit de maatschappij en politiek om te straffen uit angst voor terrorisme en de roep om beveiliging en risicobeheersing.

## Literatuur

### **Amnesty International Netherlands & Open Society Foundations 2017**

Amnesty International Netherlands & Open Society Foundations, *Inhuman and unnecessary. Human rights violations in Dutch high-security prisons in the context of counterterrorism*, 2017.

### **Boone 2009**

M.M. Boone, 'Er zitten hier alleen moslims', in: C. Brants & S. van der Poel (red.), *Diverse kwesties. Liber amicorum prof. dr. Frank Bovenkerk*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2009, p. 45-59.

### **Boone e.a. 2008**

M.M. Boone e.a., *De tenuitvoerlegging van sancties. Maatwerk door de rechter?*, Willem Pompe Instituut voor Strafrechtswetenschappen, Universiteit Utrecht, 2008.

### **De rechtspraak 2019**

De rechtspraak, *De rechtspraak. Kengetallen 2019*, rechtspraak.nl 2019.

### **Elibol 2018**

R. Elibol, 'Het nut van een terroristenafdeling. In het nieuws', *De Groene Amsterdammer* 4 oktober 2018.

### **De Graaf 2021**

B. de Graaf, *Radicale verlossing. Wat terroristen geloven*, Amsterdam: Prometheus 2021.

### **Groen 2017**

J. Groen, 'Rechts-extremisten en jihadverdachten botsen op terroristenafdeling', *de Volkskrant* 3 april 2017.



**Van der Heide & Schuurman  
2018**

L. van der Heide & B. Schuurman, *Re-integratie van delinquenten met een extremistische achtergrond. Evaluatie van de Nederlandse aanpak*, Universiteit Leiden in opdracht van de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid, 2018.

**Kelk 2018**

C. Kelk, *De kunst van een humaan strafrecht*, Den Haag: Boom juridisch 2018.

**Schuurman 2018**

B. Schuurman, *Becoming a European homegrown jihadist. A multilevel analysis of involvement in the Dutch Hofstadgroup 2002-2005* (diss. Leiden), Amsterdam: Amsterdam University Press 2018.

**Struijk 2018**

S. Struijk, 'De betrokkenheid van de rechter bij de tenuitvoerlegging van straffen', in: P.A.M. Verrest & P.A.M. Mevis (red.), *Rechtsvergelijkende inzichten voor de modernisering van het Wetboek van Strafvordering*, Den Haag: Boom juridisch 2018.

**Veldhuis e.a. 2010**

T.M. Veldhuis e.a., *Terroristen in detentie: evaluatie van de terroristenafdeling*, Den Haag: WODC 2010.

**Bijlage 1. Voorlopige-hechteniszaken, 4 resultaten**

Rb. Den Haag 21 april 2015, ECLI:NL:RBDHA:2015:4521

Rb. Den Haag 21 september 2015, ECLI:NL:RBDHA:2015:10904

Rb. Den Haag 5 oktober 2015, ECLI:NL:RBDHA:2015:11473

Rb. Rotterdam 19 januari 2017, ECLI:NL:RBROT:2017:1351

**Bijlage 2. De rechter houdt rekening met de TA bij de strafoplegging of benoemt het bij de straftoemeting of -motivering, 25 resultaten**

*2.1. De rechter houdt in beperkte mate rekening met de TA, 5 resultaten*

Rb. Den Haag 10 december 2015, ECLI:NL:RBDHA:2015:14365

Hof Den Haag 20 juni 2016, ECLI:NL:GHDHA:2016:1733

Hof Den Haag 7 juli 2016, ECLI:NL:GHDHA:2016:1978

Rb. Den Haag 22 februari 2017, ECLI:NL:RBDHA:2017:1598  
 Hof Den Haag 25 mei 2018, ECLI:NL:GHDHA:2018:1248

*2.2. De rechter houdt rekening met de TA bij het opleggen van bijzondere voorwaarden, 8 resultaten*

Hof Den Haag 6 oktober 2017, ECLI:NL:GHDHA:2017:2854  
 Hof Den Haag 6 oktober 2017, ECLI:NL:GHDHA:2017:2855  
 Rb. Amsterdam 10 oktober 2017, ECLI:NL:RBAMS:2017:7369  
 Rb. Rotterdam 14 januari 2019, ECLI:NL:RBROT:2019:320  
 Rb. Rotterdam 15 juli 2019, ECLI:NL:RBROT:2019:5644  
 Rb. Rotterdam 25 mei 2020, ECLI:NL:RBROT:2020:4548  
 Rb. Rotterdam 18 februari 2021, ECLI:NL:RBROT:2021:1324  
 Rb. Rotterdam 19 september 2021, ECLI:NL:RBROT:2021:8157

*2.3. De rechter houdt op andere manieren rekening met de TA, 12 resultaten*

Hof 's-Gravenhage 2 oktober 2008, ECLI:NL:GHSGR:2008:BF4814  
 Rb. Zeeland-West-Brabant 18 februari 2016, ECLI:NL:RBZWB:2016:847  
 Hof Den Haag 8 maart 2016, ECLI:NL:GHDHA:2016:586  
 Rb. Noord-Holland 26 mei 2016, ECLI:NL:RBNHO:2016:4313  
 Rb. Gelderland 15 juni 2016, ECLI:NL:RBGEL:2016:3239  
 Rb. Amsterdam 5 juli 2016, ECLI:NL:RBAMS:2016:4122  
 Rb. Amsterdam 5 juli 2016, ECLI:NL:RBAMS:2016:4123  
 Rb. Midden-Nederland 26 september 2016, ECLI:NL:RBMNE:2016:5144  
 Rb. Midden-Nederland 18 mei 2017, ECLI:NL:RBMNE:2017:2405  
 Hof Amsterdam 27 juli 2017, ECLI:NL:GHAMS:2017:3041  
 Rb. Zeeland-West-Brabant 10 oktober 2017, ECLI:NL:RBZWB:2017:6394  
 Rb. Rotterdam 1 december 2017, ECLI:NL:RBROT:2017:9467  
 Rb. Limburg 15 mei 2018, ECLI:NL:RBLIM:2018:4494  
 Rb. Rotterdam 2 augustus 2018, ECLI:NL:RBROT:2018:6384  
 Rb. Rotterdam 14 januari 2019, ECLI:NL:RBROT:2019:321

**Bijlage 3. De TA wordt wel benoemd door de rechter, de verdediging of een deskundige, maar uit de uitspraak blijkt niet dat er rekening mee wordt gehouden, 50 resultaten**

*3.1. Uit de uitspraak blijkt dat de voorlopige hechtenis op de TA is doorgebracht, maar in de uitspraak wordt er verder niks over de TA gezegd, 41 resultaten*

Rb. Rotterdam 1 december 2006, ECLI:NL:RBROT:2006:AZ3589  
Hof 's-Gravenhage 23 januari 2008, ECLI:NL:GHSGR:2008:BC2576  
Hof 's-Gravenhage 23 januari 2008, ECLI:NL:GHSGR:2008:BC4129  
Hof 's-Gravenhage 23 januari 2008, ECLI:NL:GHSGR:2008:BC4171  
Rb. Rotterdam 23 oktober 2013, ECLI:NL:RBROT:2013:8266  
Rb. Rotterdam 8 september 2015, ECLI:NL:RBROT:2015:6396  
Rb. Rotterdam 29 augustus 2016, ECLI:NL:RBROT:2016:6681  
Rb. Overijssel 27 oktober 2016, ECLI:NL:RBOVE:2016:4134  
Rb. Overijssel 27 oktober 2016, ECLI:NL:RBOVE:2016:4137  
Rb. Rotterdam 23 maart 2017, ECLI:NL:RBROT:2017:2258  
Rb. Limburg 26 maart 2017, ECLI:NL:RBLIM:2017:3801  
Rb. Midden-Nederland 18 mei 2017, ECLI:NL:RBMNE:2017:2405  
Rb. Den Haag 11 juli 2017, ECLI:NL:RBDHA:2017:7502  
Hof Den Haag 2 oktober 2017, ECLI:NL:GHDHA:2017:2791  
Rb. Zeeland-West-Brabant 10 oktober 2017, ECLI:NL:RBZWB:2017:6394  
Rb. Den Haag 11 oktober 2017, ECLI:NL:RBDHA:2017:7502  
Rb. Rotterdam 2 november 2017, ECLI:NL:RBROT:2017:8497  
Rb. Rotterdam 4 januari 2018, ECLI:NL:RBROT:2018:88  
Rb. Rotterdam 2 augustus 2018, ECLI:NL:RBROT:2018:6384  
Rb. Rotterdam 2 augustus 2018, ECLI:NL:RBROT:2018:6386  
Rb. Rotterdam 4 maart 2019, ECLI:NL:RBROT:2019:1656  
Rb. Rotterdam 29 maart 2019, ECLI:NL:RBROT:2019:2420  
Rb. Rotterdam 29 maart 2019, ECLI:NL:RBROT:2019:2421  
Hof Den Haag 15 april 2019, ECLI:NL:GHDGA:2019:801  
Rb. Den Haag 23 juli 2019, ECLI:NL:RBDHA:2019:7431  
Hof Den Bosch 25 september 2019, ECLI:NL:GHSHE:2019:3606  
Rb. Rotterdam 22 oktober 2019, ECLI:NL:RBROT:2019:8237  
Rb. Rotterdam 19 maart 2020, ECLI:NL:RBROT:2020:2546  
Rb. Rotterdam 8 oktober 2020, ECLI:NL:RBROT:2020:8923  
Rb. Rotterdam 8 oktober 2020, ECLI:NL:RBROT:2020:8943  
Rb. Rotterdam 8 oktober 2020, ECLI:NL:RBROT:2020:8958

Rb. Rotterdam 8 oktober 2020, ECLI:NL:RBROT:2020:8978  
 Rb. Rotterdam 8 oktober 2020, ECLI:NL:RBROT:2020:8979  
 Rb. Rotterdam 29 oktober 2020, ECLI:NL:RBROT:2020:9659  
 Hof Den Haag 26 januari 2021, ECLI:NL:GHDHA:2021:103  
 Hof Den Haag 19 februari 2021, ECLI:NL:GHDHA:2021:255  
 Rb. Den Haag 21 maart 2021, ECLI:NL:RBDHA:2021:3998  
 Rb. Rotterdam 29 juni 2021, ECLI:NL:RBROT:2021:6294  
 Rb. Rotterdam 20 september 2021, ECLI:NL:RBROT:2021:9055  
 Rb. Rotterdam 20 september 2021, ECLI:NL:RBROT:2021:9058  
 Rb. Rotterdam 12 november 2021, ECLI:NL:RBROT:2021:10848

*3.2. De rechter benoemt expliciet dat hij geen rekening houdt met de TA, 2 resultaten*

Rb. Rotterdam 18 februari 2016, ECLI:NL:RBROT:2016:1264  
 Hof 's-Hertogenbosch 17 februari 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:555

*3.3. TA wordt benoemd door de verdediging of deskundige, maar de rechter besteedt er geen aandacht aan, 7 resultaten*

Rb. Rotterdam 21 maart 2017, ECLI:NL:RBROT:2017:2114  
 Rb. Midden-Nederland 24 mei 2017, ECLI:NL:RBMNE:2017:2561  
 Rb. Rotterdam 18 december 2017, ECLI:NL:RBROT:2017:9915  
 Rb. Rotterdam 8 oktober 2020, ECLI:NL:RBROT:2020:8905  
 Hof 's-Hertogenbosch 29 oktober 2020, ECLI:NL:GHSHE:2020:3371  
 Hof Arnhem-Leeuwarden 2 december 2019, ECLI:NL:GHARL:2019:10272  
 Rb. Rotterdam 29 juni 2021, ECLI:NL:RBROT:2021:6293

**Bijlage 4. TA wordt niet genoemd in de uitspraak of komt zijdelings aan bod, 46 resultaten**

*4.1. In terroristische zaak wordt de TA niet genoemd, 43 resultaten*

Rb. Rotterdam 16 maart 2006, ECLI:NL:RBROT:2006:AV5108  
 Rb. Rotterdam 25 maart 2008, ECLI:NL:RBROT:2008:BC7531  
 Rb. Rotterdam 25 maart 2008, ECLI:NL:RBROT:2008:BC7539  
 Hof 's-Gravenhage 1 april 2009, ECLI:NL:GHSGR:2009:6100  
 Rb. 's-Hertogenbosch 22 oktober 2010, ECLI:NL:RBSHE:2010:BO1269  
 Hof Amsterdam 17 december 2010, ECLI:NL:GHAMS:2010:BO7690  
 Hof Amsterdam 17 december 2010, ECLI:NL:GHAMS:2010:BO9017  
 Rb. 's-Gravenhage 21 december 2011, ECLI:NL:RBSGR:2011:BT8829  
 Rb. 's-Gravenhage 21 december 2011, ECLI:NL:RBSGR:2011:BU2066

HR 3 juli 2012, ECLI:NL:HR:2012:BW5136, *NJ*2012/656 m.nt. N. Keijzer  
Rb. Rotterdam 24 oktober 2013, ECLI:NL:RBROT:2013:8265  
Hof Amsterdam 25 maart 2014, ECLI:NL:GHAMS:2014:915  
Rb. Den Haag 1 december 2014, ECLI:NL:RBDHA:2014:14648  
Rb. Den Haag 1 december 2014, ECLI:NL:RBDHA:2014:14652  
Hof Den Haag 27 januari 2015, ECLI:NL:GHDHA:2015:83  
Rb. Gelderland 9 februari 2015, ECLI:NL:RBGEL:2015:756  
Rb. Gelderland 9 februari 2015, ECLI:NL:RBGEL:2015:757  
Hof Den Haag 30 april 2015, ECLI:NL:GHDHA:2015:1082  
Rb. Rotterdam 22 juli 2015, ECLI:NL:RBROT:2015:5254  
Rb. Rotterdam 18 februari 2016, ECLI:NL:RBROT:2016:1266  
Rb. Rotterdam 18 februari 2016, ECLI:NL:RBROT:2016:10335  
Rb. Rotterdam 15 maart 2016, ECLI:NL:RBROT:2016:1836  
Rb. Amsterdam 30 mei 2016, ECLI:NL:RBAMS:2016:3190  
Rb. Midden-Nederland 3 juni 2016, ECLI:NL:RBMNE:2016:3000  
Rb. Gelderland 15 juni 2016, ECLI:NL:RBGEL:2016:3246  
Hof Den Haag 7 juli 2016, ECLI:NL:GHDHA:2016:1979  
Rb. Rotterdam 28 juli 2016, ECLI:NL:RBROT:2016:6496  
Rb. Rotterdam 4 augustus 2016, ECLI:NL:RBROT:2016:6105  
Rb. Limburg 16 augustus 2016, ECLI:NL:RBLIM:2016:7141  
Rb. Amsterdam 1 november 2016, ECLI:NL:RBAMS:2016:7126  
Hof Den Haag 10 maart 2017, ECLI:NL:GHDHA:2017:642  
Rb. Rotterdam 22 maart 2017, ECLI:NL:RBROT:2017:2871  
Rb. Noord-Nederland 4 april 2017, ECLI:NL:RBNNE:2017:1259  
Rb. Den Haag 20 april 2017, ECLI:NL:RBDHA:2017:4064  
Rb. Den Haag 22 juli 2019, ECLI:NL:RBDHA:2019:7308  
Rb. Den Haag 23 juli 2019, ECLI:NL:RBDHA:2019:7430  
Rb. Den Haag 18 november 2019, ECLI:NL:RBDHA:2019:12069  
Rb. Midden-Nederland 20 maart 2020, ECLI:NL:RBMNE:2020:1046  
Rb. Den Haag 21 juli 2020, ECLI:NL:RBDHA:2020:6693  
Rb. Rotterdam 12 april 2021, ECLI:NL:RBROT:2021:3131  
Rb. Den Haag 29 juni 2021, ECLI:NL:RBDHA:2021:6620  
Rb. Rotterdam 2 december 2021, ECLI:NL:RBROT:2021:11858  
Rb. Den Haag 24 december 2021, ECLI:NL:RBDHA:2021:14437

#### *4.2. TA komt zijdelings aan bod, 3 resultaten*

Rb. Rotterdam 27 maart 2019, ECLI:NL:RBROT:2019:2481  
Hof Den Haag 3 december 2020, ECLI:NL:GHDHA:2020:2429  
Hof Den Haag 17 december 2020, ECLI:NL:GHDHA:2020:2431